

De *hype cycle* van snooker in Nederland en de rest van de wereld

WHERE'S THE CUE BALL GOING?

Rogier Verkade

Eind april 2015 was het dertigjarige jubileum van de krankzinnige WK-finale van 1985 waarmee de opmars van snooker over de wereld begon. De match tussen verdedigend kampioen Steve Davis en de Ierse underdog Dennis Taylor werd na twee dagen spelen beslist op de allerlaatste zwarte bal. Tot op dat moment was het spel net de pub-status ontstegen in de Gemeenbestanden, laat staan dat het daarbuiten gespeeld werd. Dat veranderde resoluut na 1985. Ook in Nederland sloeg het spel aan en een beetje stad had minimaal één club waar je je tanden stuk kon bijten op de enorme tafels met gekleurde ballen. De afgelopen tien jaar is het echter rap bergafwaarts gegaan met snooker in Nederland: de een na de andere club sloot haar deuren en een snookertafel in Nederland heeft inmiddels bijna de status van sportief erfgoed. Met een van de laatste eigenaren van een snookerclub, Frans Veling van 'The Final Touch' in Amsterdam, bespreek ik de *hype cycle*¹ van snooker in de afgelopen dertig jaar. En hoe de toekomst eruit ziet van de sport die ons beiden al jaren in zijn greep houdt.

Ik snooker bijna even lang als die beruchte WK-finale van 1985. Als tiener verdween veel van mijn zakgeld in de gekleurde ballen op het groene laken. Wat met nieuwsgierigheid begon, ging over in een diepgewortelde drang om steeds beter te worden en

eindigde in wat de laatste tien jaar hoofdzakelijk een rituele behoefte is geworden: even een paar frames spelen als heerlijk ritueel rustpunt van een werkweek. En ik laat me, bewust en tegen beter weten in, telkens graag verleiden door de illusie dat het dit keer vast beter zal gaan. Ook in die *mindset* zit iets verslavends. Zo is het veel spelers in Nederland vergaan de afgelopen decennia. Een hele enkele keer waagde een Nederlandse topspeler de sprong naar het profcircuit, maar de concurrentie bleek even zo vaak te groot (met name in de breedte.) En dus spelen er in Nederland nu nog een handvol enthousiaste amateurs.

In 1969 was het de bekende bioloog David Attenborough, toen directielid van de BBC, die besloot snooker op tv een podium te bieden met het programma *Pot Black*. Met de huidige overkill aan sport op televisie lijkt dit geen bijzonder besluit, maar in 1969 was de keuze om de nieuwe mogelijkheden van kleuren-tv in te vullen met een trage, rokerige kroegsport met ingewikkelde regels, niet bepaald voor de hand liggend. *Pot Black* werd echter een dusdanig groot succes dat de BBC nu, bijna vijftig jaar later, jaarlijks 200 uur live snooker per jaar uitzendt.

Ondanks zijn buitengewoon statische natuur ('Alleen in testbeeld gebeurt nog minder', zegt mijn vriendin) bleek snooker toch geschikt als kijksport. Heel belangrijk daarbij was dat de Britse (semi)profs die in het programma de ballen lieten rollen, personages bleken waar kijkers zich graag mee identificeerden. De mix aan karakters was ideaal: Ray

¹ Een term uit de informatietechnologie; zie bijv. https://en.wikipedia.org/wiki/Hype_cycle

Uit kijkersonderzoek in die jaren bleek dat een significant deel van het kijkerspubliek het spel als zodanig niet boeide, maar bleef hangen voor de persoonlijkheden.

Reardon (vriendelijke *founding father* uit Wales, bijgenaamd 'Dracula' vanwege zijn puntige hoektanden), Dennis Taylor (goedlachse Ierse *family man*, herkenbaar aan zijn idioot grote, omgekeerde snookerbril), Jimmy White ('The Whirlwind', *cockney* publiekslieveling, natuurtalent en briljant in het net niet winnen van het WK (zes verloren finales), Steve Davis ('The Nugget', klassieke nerd met rossig haar, die robotachtig perfect speelde en de meeste titels pakte), Terry Griffiths (aimabele, onverstaanbare Welshman, berucht om zijn extreem slome speelstijl) en natuurlijk Alex 'Hurricane' Higgins (het Noord-Ierse enfant terrible gezegend met het meeste natuurtalent, maar bijzonder zelfdestructief door in de overtreffende trap alles te doen wat God verboden heeft). Uit kijkersonderzoek in die jaren bleek dat een significant deel van het kijkerspubliek het spel als zodanig niet boeide, maar bleef hangen voor de persoonlijkheden: je werd onvermijdelijk agetrokken tot en/of (even belangrijk) afgestoten door bepaalde spelers: je was of vóór White en Higgins en dus intens tegen Davis en Griffiths, of andersom. En er was het prachtige drama van enorm spannende wedstrijden, perfect gecultiveerd door het bezielde commentaar van *whispering* Ted Lowe. Tel daarbij op dat de spelers in het spel en daarbuiten regelmatig de fout ingingen en daarmee erg 'menselijk' bleven en dat er in het Engeland van 1969 de keuze was uit drie tv-kanalen, en de blijvende promotie van snooker van de kroeg naar een nationaal podium is verklaard.

Where were you, when Dennis potted the final black?

Zo rond 1983 kwam de BBC in Nederland op de kabel. Goede timing voor snooker, want inmiddels

Dennis Taylor wint het WK en schrijft snookergeschiedenis. Foto: Adrian Murrell/Allsport.

stond er in de meeste huiskamers een kleurentelevisie. Slechts een enkeling bleef hangen bij dat statische spel op een groen laken met ingewikkelde regels. Na 1985 veranderde dat. Zoals alles in de wereld van snooker veranderde in 1985. De finale Davis-Taylor hield in Engeland 19 miljoen mensen tot diep na middernacht aan de buis gekluisterd. Een overall kijkcijferrecord voor dat tijdstip dat nu, dertig jaar later, nóg staat. Er was dan ook niet zomaar iets aan de hand. Na twee dagen, 34 frames en 750 gepotte ballen, wordt de WK-finale in het laatste 35ste frame van 68 minuten beslist op de allerlaatste (zwarte) bal. Een unicum. Na zeven wederzijdse pogingen pot onderdog Dennis Taylor de laatste zwarte bal, en wordt voor het eerst en het laatst wereldkampioen. Het is het moment dat snooker diepe wortels schiet in het collectieve Britse sportgeheugen – *'Where were you when Dennis potted the final black?'* wordt in Groot-Brittannië in de jaren tachtig het sport-equivalent van *'Where were you when Kennedy was shot?'*²

De laatste frame van deze finale wordt natuurlijk eindeloos herhaald, en ook in Nederland pikken liefhebbers op dat er iets bijzonders is gebeurd. Snooker begint in Nederland het imago te ontgroeien.

² Zie voor een samenvattend verslag van de snookerfinale Davis-Taylor: <https://www.youtube.com/watch?v=DDNpyNHrmjk>

Ding Junhui: hét rolmodel voor snooker in China. Foto: DerHexer (Wikimedia).

en van 'dat rare spel met die gekleurde ballen op de BBC'. Liefhebbers van het eerste uur reizen naar Engeland om het zelf te proberen (ondergetekende op zijn vijftiende, zonder toestemming van zijn ouders), kleine ondernemers van cafés of sporthallen kopen her en der een snookertafel om te kijken of het spel op het Europese vasteland zou kunnen aanslaan.

En dat blijkt het geval. Veel Nederlanders worden nieuwsgierig en willen het ook wel eens proberen. Op tv ziet het er immers best gemakkelijk uit, en aantrekkelijker dan het doodsaaiere libre of de kadervarianten waarmee tv-uitzendingen van biljarten in Nederland op dat moment gevuld worden. Dat 'makkelijk' valt in de praktijk nogal tegen, maar bij veel van de eerste tafels in Nederland worden de pockets heel slim wat groter gemaakt. Met de jaren negentig breekt voor snooker in Nederland een gouden periode aan: in iedere stad van formaat schieten snookerclubs uit de grond. De relatief hoge uurprijs wordt betaalbaar door met drie of vier man een tafel te huren of door lid te worden van een snookerclub. De clubs renderen en Nederlandse talenten breken door in het semiprofcircuit. Zelfs clubs met meer dan negen tafels zien dat alle tafels

het grootste deel van de week worden gespeeld.

Na de jaren negentig komt er langzaam de klad in. Vaste spelers haken af of vinden een andere hobby. Snookertafels worden vervangen door goedkopere pooltafels en enkele clubs sluiten hun deuren wanneer met name de vierkantemeterprijzen flink omhoog gaan. Het blijkt een voorbode voor wanneer het echt misgaat als de economische crisisjaren aanbreeken. Veel clubs kiezen dan eieren voor hun geld en gaan volledig over op pool of sluiten definitief de deuren.

Barney-effect

Ik praat over de toekomst van snooker met Frans Veling, eigenaar van snookerclub The Final Touch in Amsterdam en speler op de Euro Tour voor semiprofessionals. Hij probeert het neergaande snookertijd te keren en heeft in zijn club nog steeds overwegend snookertafels staan. Het verdwijnen van de vele clubs in de regio Amsterdam, is deels de reden dat The Final Touch nog bestaat. De vaste, fanatieke spelers van elders kwamen naar zijn club, ook omdat hij officiële wedstrijdtafels heeft: 'En fanatieke (top) spelers merken dat ik de zaak niet als investering heb, maar voor de sport.'

Veling is goed geluimd. Hij heeft dit jaar een persoonlijke mijlpaal bereikt: zijn eerste *century break*, honderd of meer punten in één beurt. Zoals hij zelf dan ook constateert: 'Ik ben een laatbloeiër.' Hij bevestigt dat met name de afgelopen crisisjaren veel clubs de deuren hebben doen sluiten: 'In Amsterdam staan nu nog dertien snookertafels. Begin jaren negentig waren dat er honderddertig. De prijs per vierkante meter is enorm omhoog gegaan en een snookertafel neemt relatief veel ruimte in. Dit moet je doorberekenen in de uurprijs voor spelers en maakt snooker tegelijkertijd niet bepaald interessant voor investeerders.'

Pooltafels zijn goedkoper in aanschaf en qua vierkante meters ruimte, dus de meeste clubs die er nog zijn, hebben de grote, dure snookertafels ingeruild. Bovendien heeft een aantal Nederlandse profs met pool Europese en wereldtitels behaald (Nick van der Berg, Niels Feijen en Alex Lely). In het snooker is dit niet gebeurd, en dus heeft deze sport nooit een 'Barney-effect' gekend. Veling: 'Ding Junhui won het Beijing Open door Stephen Hendry te verslaan, en dat heeft in China een enorm 'Barney-effect' veroorzaakt. Luca Brecel is een Belgisch supertalent van twintig dat absoluut met de top mee kan. Er is nog geen 'Brecel-effect', maar als hij resultaten blijft boeken, komt dat misschien wel.'

Over de inzet van de KNBB voor de promotie van snooker zegt Veling: 'De bond zit nu met clubeigenaren om de tafel, maar dat had eigenlijk eerder gemoeten. Bij de clubs gebeurt het, daar spreek en zie je beginners, maar ook de afhakers en begrijp je wat er speelt. En in de speelzalen kun je ook vaststellen wat wel en wat niet werkt met het aantrekkelijker maken van het spel.'

Snooker heeft helaas nooit een Barney-effect gekend.

Aandachtmaatschappij

De populariteit van snooker loopt niet alleen in Nederland terug, zelfs in Engeland draait het de laatste jaren niet zo lekker. Ook daar hebben de crisisjaren erin gehakt, naast het enorm gegroeide aanbod van andere afleidingen en het oubollige

imago dat de Engelse snookerscene geen goed hebben gedaan.

Frans Veling vertelt hoe Barry Hearn, president van de wereld biljart- en snookerbond (WPBSA), de afgelopen vijf jaar druk bezig is geweest de neerwaartse trend te stoppen. Hearn was dé manager van de profs in de jaren tachtig die met hen de wereld over reisde als ware het een theatergezelschap. Hij weet wat werkt en wat niet. Een aantal van zijn maatregelen: profs zijn verplicht als ambassadeurs promotiewedstrijden te spelen over de hele wereld en een minimum aantal toernooien per jaar af te werken. Ook verliezen gevestigde profs hun beschermde ranking in toernooien waardoor nieuwkomers meer kans hebben. Status telt niet meer, alleen de resultaten. Voor winnaars is er meer geld beschikbaar dan ooit. Er zijn nieuwe toernooiformats, zoals het flitsende (en succesvolle) 'snooker shoot-out', vaak gekoppeld aan grote commerciële zenders als ITV, Sky of Eurosport. Tot slot promoten Hearn en zijn team snooker vooral in China en India, de grootste Aziatische groeiemarkten, maar ook elders in Azië en in Brazilië en Oost-Europa lijkt snooker voet aan de grond te krijgen.

Het effect van Hearn's maatregelen is lastig in te schatten. Net als in Nederland verdwijnen er in Engeland nog steeds meer snookerclubs dan erbij komen, maar qua kijkcijfers en kaartverkoop doen de grotere proftoernooien het vrij goed. Zeker gezien de huidige 'aandachtmaatschappij', met zoveel meer afleiding dan in de jaren tachtig, toen kijkers nog thuisbleven voor 'live snooker op tv'.

Ik vraag waar de Nederlandse Hearn is, of zou de KNBB deze rol moeten oppakken? Veling: 'Nederland is niet te vergelijken met Engeland. De sport is een hobby en er zijn hier geen profs die er van kunnen leven. In 2013 is een proftoernooi georganiseerd met veel internationale toppers: het Rotterdam Open. Dat was op zich best een succes, maar het is bij één keer gebleven. Het zou wel helpen als er vaker een proftoernooi in Nederland georganiseerd wordt. Die van tv bekende profs zijn toch het uithangbord. Verder wordt er geëxperimenteerd met "cue-academies" en masterclasses door topspelers.'

Hoe verder: snooker olympisch?!

Heel optimistisch over de toekomst van snooker in Nederland is Veling niet: 'Je merkt dat de jeugd niet

Het potten van de laatste zwarte bal door Taylor is het moment dat snooker diepe wortels schiet in het collectieve Britse sportgeheugen.

snel aanhaakt. Er zijn veel andere verleidingen, en snooker is relatief traag, lastig te leren en kostbaar. Snooker is ook vrij traditioneel georganiseerd nog, via clubs. Je ziet dat veel sporten die als vereniging zijn georganiseerd, het moeilijk hebben. Mensen werken niet meer van 9 tot 5 en hebben het druk; verenigingen zijn misschien niet meer van deze tijd. Verder geldt voor snooker wat voor alle keu-sporten geldt: vroeger had iedere bruine kroeg in Amsterdam een biljart en de betere hotels als Krasnapolsky zelfs biljartzalen. Daar zijn snookerclubs voor in de plaats gekomen die op hun beurt weer veranderden in poolclubs. Maar ook het enthousiasme voor pool loopt terug.'

De WPBSA heeft zijn 'biljartsporten' als kandidaat-sport gepresenteerd voor de olympische spelen van 2020 in Tokio. Onder meer met het argument dat bijna nergens in de wereld niet gebiljart, gepoold of gesnookerd wordt. De IOC heeft dit afgewezen, maar de WPBSA gaat voor 2024 een nieuwe poging doen. Veling over deze ambitie: 'Ik vind snooker op zich "olympisch", en het zou een serieuze erkenning voor de sport zijn. Een olympische titel betekent misschien nog niet zo veel voor de spelers, maar dat kan natuurlijk veranderen.'

Vanuit Nederlands, en zelfs vanuit Brits perspectief lijkt snooker als sport in de breedte dus over zijn hoogtepunt heen. Dat past op zich bij de *early adopter* in een klassieke *hype cycle*: na twintig jaar is de nieuwigheid eraf en worden in dit geval de moeilijkheidsgraad en de kosten van snooker bepalender dan de motivatie voor het spel. Dat is jammer voor snooker in Nederland, maar het heeft wel een basis gelegd voor snooker in de 'nieuwe' landen. In dat opzicht zijn Veling en ik het eens: snooker zal niet direct een mondiale sport worden, maar heeft met name in Azië definitief wortel geschoten. Het streven naar de olympische status is opportunistisch, maar marketingtechnisch slim: de WPSBA doorbreekt hiermee het aura van exclusieve Gemeenbest-sport.

Frans Veling in The Final Touch. Foto: Rogier Verkade.

Aan het eind van mijn gesprek met Frans realiseer ik mij waarom snooker voor mij aantrekkelijk blijft. Ik word verleid om volledig in het spel te 'verdwijnen'; het dwingt mijn hoofd en lichaam in harmonie te focussen op iets heel basaal: rollende ballen op een laken. Het is het soort eenduidige concentratie die ik niet bereik met bijvoorbeeld hardlopen of yoga. Snooker geeft mij rituele 'rust', ook al vloek en tier ik regelmatig en met graagte als die verdomde pockets toch weer nét iets kleiner blijken dan gedacht...

Met dank aan Frans Veling.

Bronnen

Brett, Oliver. 'Blaizing a trail – how snooker went loopy.' In: *BBC Magazine* (14 January 2009).

Bottenburg, Maarten van. *Verborgene competitie. Over de uiteenlopende populariteit van sporten.*

Amsterdam: Bert Baker, 1994.

Burrows, Bill. *The Hurricane: The Turbulent Life and Times of Alex Higgins.* London: Atlantic Books, 2003.

Jungmann, Bart. 'Gezocht: Van Barneveld met keu.' In: *De Volkskrant* (29 april 2015).

knbb.nl, www.worldsnooker.com en snooker.blog.nl.